

Martijn Duineveld

Michal Merzel

**What's he building
in there?**

**Now what's that sound
from under the door?'**

Verhalen rond de Buitenplaats

**VERBODEN
LANDSCHAP**

3

G.A.N.G.

VERBODEN LANDSCHAP

Verkenners

Stichting G.A.N.G. is een cultureel projectbureau dat zich richt op de ontwikkeling van onze omgeving en het landschap. G.A.N.G. ontwikkelt projecten en voorstellen voor plekken die niet eenduidig kunnen worden gedefinieerd en waar een mix speelt van onderbelichte en ongeziene vraagstukken. Vanuit het perspectief van de beeldende kunst signaleert G.A.N.G. kansen en mogelijkheden die vanuit conventionele visies worden gemist. Met de projecten die G.A.N.G. realiseert, verandert G.A.N.G. de manier waarop we onze omgeving beleven en daarmee de omgeving zelf.

G.A.N.G. heeft de ambitie om aan de noordrand van Arnhem een 21e eeuwse landschapspark te ontwikkelen. Een park met een (inter-) nationale uitstraling vanuit een prikkelend samenspel van beeldende kunst, landschap en erfgoed. Een park dat, in aansluiting op de 19e eeuwse Arnhemse landschapsparken Sonsbeek en Zypendaal, een natuurlijke verbinding tussen de stad en de Veluwe moet gaan vormen. Het beleefbaar maken van de zeer intrigerende, maar voor het grote publiek nog onbekende geschiedenis van dit interessante gebied - zo bouwden de Duitsers hier in WOII het grootste vliegveld van bezet Europa - vormt daar een wezenlijk onderdeel van.

Als eerste stap in de 'ontginning' van de noordrand van Arnhem wilde G.A.N.G. dit onduidelijke en versnipperde, maar ook spannende gebied met zijn talloze geheimzinnige en interessante sporen in kaart brengen of te wel: verkennen. Om dit te realiseren, benaderde G.A.N.G. in het voorjaar van 2013 twaalf professionals met de vraag de schimmige noordrand te verkennen. Onder deze Verkenners bevonden zich kunstenaars, ontwerpers, landschapsarchitecten en wetenschappers.

De opdracht die de Verkenners meekregen van G.A.N.G. behelsde een duidelijke vraag: Waar ben ik? Vanuit deze vraag en vanuit de verschillende uitgangspunten van de individuele interesses, fascinaties en vakgebieden, zijn de Verkenners op pad gegaan. De subjectieve blik stond daarbij centraal. Alle Verkenners hebben het gebied afgestruind. Zij konden daarbij verblijven in de A.I.R. van G.A.N.G. op Buitenplaats Koningsweg, een voormalig militair terrein aan de noordrand van Arnhem dat G.A.N.G. sinds 2012 programmeert. Bij sommige Verkenners bleef het bij de aanwezigheid in het gebied waar ter plekke verdieping in de verkenning plaatsvond; andere Verkenners zochten buiten het gebied naar aanknopingspunten en conclusies.

De uitkomsten zijn divers en vaak intrigerend. Samen dragen zij bij aan de duiding van de diffuse noordrand. Daarmee is als het ware een nieuwe informatielaag toegevoegd op de reeds bestaande lagen van het landschap; deze vormt zo een laag waar volgende Verkenners en kunstenaars/landschapsarchitecten in de toekomst op kunnen doorwerken. Op die manier blijft het gebied continue in beweging.

De bevindingen van de Verkenners werden tijdens het festival 'Verboden Landschap' in oktober 2013 aan publiek gepresenteerd met de tentoonstelling 'Observaties van een Verboden Landschap'. Daarnaast zijn de Verkenningen weergegeven in Cahiers. Van ieder onderzoek verscheen een Cahier. Alle bevindingen samen hebben een schat aan informatie en interpretaties opgeleverd.

*De deelnemende Verkenners waren:
Pier Taylor, Hans Wijninga, Catalogtree, Ester van de Wiel & David Hamers, Esther Kokmeijer, Frank Bruggeman, Atelier de Lyon, Hans Venhuizen, Atelier Veldwerk, Harro de Jong en Martijn Duineveld.*

Colofon

Uitgave G.A.N.G. Rob Groot Zevert, Hans Jungerius, July Ligtenberg, Caro Delsing, Simon Angel | **Vormgeving** Jaap Kroneman

Interview Loes van Beuningen | **Druk** Rikken Print | © G.A.N.G. - december 2013

Verboden Landschap wordt financieel mogelijk gemaakt door gemeente Arnhem, provincie Gelderland, Productiefonds Oost-Nederland, Mondriaanfonds, VSBfonds, BNG Cultuurfonds, Prins Bernhard Cultuurfonds Gelderland, Rabobank Stimuleringsfonds Arnhem, Kondor Wessels Projecten en SLAK.

Met dank aan alle Verkenners.

Verkenner Martijn Duineveld

Cultureel geograaf Martijn Duineveld ging met grote verwachtingen het Verboden Landschap in en kwam er een beetje beteuterd weer uit. Wat hij dacht aan te treffen, qua mondige mensen in het gebied, bleek niet te kloppen. Vanuit deze verkenning als 'mislukking' is hij bij zichzelf te rade gegaan.

What's he building in there? Now what's that sound from under the door?

Surprise-ei

Met een Michal Merzel is hij twee dagen gaan fietsen en wandelen rondom Kamp Koningsweg Noord. Het uitgangspunt daarbij was het liedje *What's He Building?* van Tom Waits, dat gaat over de fascinatie voor een man die in zijn schuurtje werkt aan iets dat je niet kan zien. Martijn: "Wat gebeurt daar?, vraag je je af. Je krijgt er iets van mee, door geluiden en zo, maar je weet niet wat hij daar doet. Om die reden ga je zelf fantaseren over wat diegene doet. Een eigen invulling geven aan het mysterie."

Zo beziet Martijn Duineveld het Verboden Landschap, als een plek waarvan je niet weet wat er gebeurt. Wil je erachter komen wat het is, moet je het mysterie stukmaken: "Het is net als een surprise-ei. Je hebt een verlangen naar wat er in zit, maar om erachter te komen moet je het object zelf kapot maken. En uiteindelijk vind je dan een leegte, een waardeloos stuk plastic. Daarom moet je er omheen blijven cirkelen om te weten wat het is, of om te weten wat mensen denken dat het is."

Die metafoor van het surprise-ei was het basisidee van de verkenning. Om het gebied te ontdekken is hij er omheen gaan cirkelen, letterlijk – met de fiets – en figuurlijk door met mensen te spreken over het gebied. Hij heeft daarbij geen gebruik gemaakt van archiefmateriaal of andere documentatie, omdat Martijn uit wilde gaan van wat en wie hij aantrof, zonder enige kennis van zaken. Hij wilde het gebied door de ogen van anderen beschrijven.

Second order observation

Deze methode heet in de wetenschap 'second order observation', het observeren van andermans observaties. Martijn heeft daarbij al zijn belevenissen droog opgetekend. Door deze manier van werken kan volgens hem de wereld in andere partjes worden verdeeld en compleet anders zijn dan je zelf zou denken. Martijn: "Een vriend van mij vroeg ooit 'Waarom schrijf je altijd over wat anderen vinden, heb je zelf niets te vertellen?'. Dat is eigenlijk zo, ik vind zelf niet zo veel van landschappen, steden, huisdieren of kunst. Ik vind het veel interessanter om te kijken naar andermans observaties, om te zien wat voor andere mensen waarheden zijn. Ik teer op second order observation."

De verwachting van de verkenning was dat hij mensen zou treffen in de omgeving die anti-kunst zouden zijn. Martijn: "Ik dacht dingen te gaan horen als 'en wij maar belasting betalen'. Een soort 'geenstijl-wereld' zeg maar. Maar dat was niet zo. Dus ging ik mezelf afvragen waarom ik dat gehoopt had. Waarom wilde ik dat? Waarom dacht ik dat te vinden?"

De mislukking

Het eerste deel van de verkenning bestond dus uit een droge beschrijving van wat Martijn ervoer ter plekke in het Verboden Landschap. "Maar ik heb eigenlijk niets meegemaakt. Ik kwam uiteindelijk niet tegen wat ik verwachtte te vinden. Het was een mislukte reis." Vanuit die mislukking is Martijn zichzelf af gaan vragen wat hij eigenlijk wilde. Dat is deel twee van het onderzoek; een introspectie.

Daarin erkent hij de kracht van de mislukking: "Het mooie van Kamp Koningsweg Noord en de omgeving is dat er het Grote Onverwachte te vinden is. Er gebeurt van alles, of je denkt dat er van alles plaatsvindt. Die fascinatie, dat zelf invullen van wat daar gebeurt, dat kan niet meer als het mysterie weg is. Het surprise-ei moet gesloten blijven. Als mijn verkenning geslaagd zou zijn en ik zou zeggen: 'dit is Kamp Koningweg', dan is de verrassing weg."

Martijn noemt de mislukking daarom ook het mooiste van de verkenning. "Het is een superfascinerend gebied. Het is niet aan mij om te oordelen wat daar zou moeten gebeuren. Het moet ook niet heel erg bekend worden. Neem bijvoorbeeld Nationaal Park De Hoge Veluwe; dat is geheel gecultiveerd. Je kunt er rondfietsen op mooie fietspaden, maar je weet dat je binnen een hek bent. Daar is de spanning weg. Daarom moet het Verboden Landschap een surprise-ei blijven."

Landschapspark van de 21e-eeuw

Een landschapspark als mysterie, dat is Martijns idee voor het gebied. Martijn: "Parken in Nederland worden compleet gemonitord. Ze zijn tot in de details gepland. Ze weten waar je je auto parkeert, hoeveel pannenkoeken je eet bij het restaurant. Ze tellen hoeveel mensen het park ingaan en hoeveel eruit gaan. Het zou mooi zijn als er in het landschapspark van de eenentwintigste-eeuw meer mensen ingaan dan eruit komen, bij wijze van spreken. Mensen moeten er kunnen verdwalen. Dan doe je recht aan de geschiedenis van de plek. Dan doe je recht aan het mysterie."

Oftewel, als het aan Martijn Duineveld ligt blijft de romantiek van de plek behouden voor de toekomst en wordt het niemandsland gevierd in plaats van ingevuld.

Verhalen rond de Buitenplaats

Michal Merzel en Martijn Duineveld

De grens tussen hemd en jurk is arbitrair	3
De toegang is van zonsopgang tot zonsondergang	5
De dunne bomen moeten ruimte maken voor de dikke	7
Kleine paarden	9
Hek	11
Om het imago van het gebied wat op te krikken	13
Ik heb ADHD en ik slik pillen. Mijn vader woont daar	14
De campingbaas, die had een dochter	15
Irriteren zonder verantwoordelijkheid te nemen	17
Vier wijven in bikini	18
Bijna iedereen was blank en had een baardje van een paar dagen	19
Als de Paus meent dat Selena Gomez de nieuwe John Lennon is	21
Oil of Olaz	22
Iets ludieks met schorten	22
Dit heeft toch geen ene ruk met Kamp Koningsweg Noord te maken	23
Houd het hek gesloten (voorgelezen door John Jansen van Galen)	24

De grens tussen hemd en jurk is arbitrair

Een Jenever (jong / oud / bessen) voor twee euro en 75 cent. Sherry medium dry: drie euro en 15 cent. Berenburger, Vieux. Het kan niet op. Ze verkopen ook thee en appeltaart uit eigen keuken. Zonder slagroom kost dat drie euro. Met slagroom drie euro 25. Warm met vanillesaus en slagroom: drie euro en 50 cent. De seizoensaanbieding is een romige mosterdsoep voor vier euro 25 en vervolgens een pannenkoek met verse aardbeien en slagroom voor 10 euro en 35 cent. Voor 12 euro 50 heb je er ook nog twee bolletjes vanille-ijs bij.

Als ik opkijk van de menukaart zie ik Martijn zitten. Hij is ook verdiept in de menukaart. Als ik langs hem kijk zie ik dat de menukaart doelgroepgericht is. De tafels om ons heen zijn gevuld met, ik gok, 75 plussers. Ze zijn goed gekapt. Oude kaken maken ronddraaiende bewegingen. Ze zijn opgehouden met kauwen, nu malen ze hun eten tot pap. Ruimzittende hemden, in een rijke schakering van oker en beige, hangen om hun lichamen. Sommige hemden neigen naar jurken. De grens tussen hemd en jurk is arbitrair.

Aan de tafeltjes rondom ons zitten drie tot vijf personen. Wat ze zeggen kan ik moeilijk verstaan. Als ze spreken klinkt het vrolijk en vriendelijk. Bij de deur zit een oudere man alleen. Hij drinkt een biertje en rookt een sigaret. Nadere observatie leert dat hij deel uitmaakt van een groep gelijksoortige mannen. Ze zitten aan de randen van het terras, kijkend naar de etende bezoekers terwijl ze zichzelf voeden met sigaret.

Als getroffen door de bliksem staan opeens bijna alle oude mensen op. Ze laten stukken pannenkoeken achter op met stroop besmeurde borden en lopen rustig schuifelend richting een grote tourbus. Terwijl we ze nakijken en onze observaties afwisselen met een praatje – tenslotte moeten we toeristen voorstellen – arriveert onze bestelling: een kopje koffie met een sprits erbij. De sprits heeft een roze lijn op tweederde van de rand. De serveerster die het bracht draagt een oortje.

‘Wat een boel serveersters’, zeg ik. Ik tel er vier.

‘Nou, das nog niks’, reageert de serveerster. ‘Op drukke dagen lopen we hier met twaalf man in de bediening. Iedereen heeft dan een taak en de leidster (ze wijst naar een wat streng kijkende vrouw met een asymmetrisch kapsel) laat via de oortjes weten wat er gedaan moet worden.’

Martijn vraagt waar de bus vandaan komt. ‘Uit Nederland’, weet de serveerster. Elke maandag komt er zo’n bus. Ze zijn op excursie en gaan het gebied verkennen. Eén van de onderdelen is een bezoek aan het pannenkoekhuis. Ik vraag de serveerster vervolgens of zij of één van haar collega’s weet wat er even verderop op Kamp Koningsweg Noord (KKN) gebeurt, op het oude kazerne terrein waar nu de kunstenaars zitten. Ze zegt van niks te weten maar ze zal het aan haar collega’s voorleggen. Die blijken ook van niks te weten. De serveerster wijst erop dat er wel een groot bord bij de ingang staat, misschien staat daar wat op.

Dat is jammer. We zijn neergestreken bij het pannenkoekhuis om, tijdens het nuttigen van een lunch, mensen te observeren en te vragen naar hun kennis van KKN. Het idee is om het kamp te leren kennen door de ogen van de mensen in de directe omgeving. We zijn op zoek naar de essentie van deze buitenplaats en haar bewoners door de ogen van een ieder die er niet leeft maar die er wel van alles over denkt. Martijn heeft mij gevraagd om mee te gaan. Hij zei een antropoloog nodig te hebben voor deze missie en daarbij, zo meent Martijn, ‘twee observeren meer dan één’. Dat lijkt mij een open deur.

We laten het pannenkoekhuis achter ons en slaan een weg links van KKN in. Volgens een bord zou de weg dood moeten lopen. We fietsen door een lange laan, aan beide kanten omgeven met bomen. Het is groen, verlaten, donker, de weg is asfalt en breed. Er staan mooie villa’s langs de weg.

‘Je fietst raar’, zegt Martijn en hij vraagt of mijn zadel te hoog staat. Ik negeer hem terwijl oude connotaties op hol slaan en militaire landschappen zich aan mijn verbeelding opdringen.

De toegang is van zonsopgang tot zonsondergang

We fietsen verder en slaan rechtsaf zodra dat mogelijk is. We willen zo dicht mogelijk om KKN blijven cirkelen. Dan stuiten we op een door bomen omheinde doodlopende weg. Waarvoor het dient is niet duidelijk: je kunt erin rijden met als enig doel er weer uitrijden. Aan de linkerkant van de weg is een inham te zien waar twee auto's zacht brommend naast elkaar staan geparkeerd: de motoren draaien stationair. De auto's zijn met de voorruit richting de bomen gepositioneerd.

In één van de auto's is het silhouet van een man zichtbaar. Naast hem lijkt een vrouw met krullen te zitten. De tweede auto is leeg. Iets verderop staat een derde auto geparkeerd met daarin een man en een jongetje. We fietsen verder en zien nog meer auto's verderop geparkeerd staan. Twee auto's aan de linkerkant van de weg en één auto aan de rechterkant. Ook hier weer het gezoem van draaiende motoren.

Aan het einde van de weg wordt een grasveld zichtbaar. Op het veldje staat een houten picknicktafel. De tafel vertoont schroeiplekken. Voor het veldje staat een groen informatiebord van de Gemeente Arnhem. Volgens Martijn is dat een teken dat we ons in de natuur bevinden. Het bord vertelt ons dat we op de 'Kemper Heide' zijn. Vervolgens volgen de instructies die tot doel hebben het gedrag van de bezoekers te reguleren: de toegang is van zonsopgang tot zonsondergang; honden moet aan de lijn; je mag vrij wandelen op wegen en paden; ruiters en aanspanning moeten op de aangegeven route; en gemotoriseerd vervoer is verboden.

We verkennen de randen van het veldje op menselijke sporen maar het lijkt niet aan te sluiten op spontane wandelpaden of andere in- en uitgangen. Wat lijkt op een pad blijkt bij nadere inspectie dood te lopen op de dichte begroeiing van het jonge bos. Ik probeer te zien of er verderop iets anders zichtbaar is van menselijk aanwezigheid, maar de dichte begroeiing maakt het zicht

moeilijk. Als ik omkijk zie ik Martijn aandachtig de vuilnisbak in turen. Ik begin me enigszins zorgen te maken over zijn welzijn en besluit weer naar de weg terug te lopen. Bij hem aangekomen antwoordt Martijn op mijn vragende blik: 'Alleen een plastic zak.'

Ik besluit één van de auto's te benaderen om de inzittenden te spreken. Er blijkt een ouder stel van rond de vijftig in te zitten. De voordeuren van de auto staan wagenwijd maar niet per definitie uitnodigend open. Rook stijgt langzaam omhoog langs de deuropening: ze zitten allebei te paffen.

'We vroegen ons af of er hier in de buurt iets te doen is', begin ik het gesprek. Voordat hij antwoord geeft inhaleert de man gulzig de rook van zijn sjekkie. 'Je hebt de dierentuin en het museum en eh...'

Met zijn hand, waar de sigaret stevig tussen wijs- en middelvinger zit vastgeklemd, wuift hij een beetje afwezig in de richting van de weg waar we vandaan kwamen. Daarna kijkt hij snel naar de vrouw naast zich die ondertussen toegewijd is blijven doorroken.

'Ik bedoel hier...', probeer ik, 'omdat er hier veel auto's zijn dacht ik dat er hier iets te doen is...'

Waar de man me net nog redelijk te woord stond, wordt zijn volgende antwoord onnavolgbaar. We nemen kort afscheid en een paar minuten later worden twee afgestompte sjekkies naar buiten gegooid, gaan beide deuren dicht en rijdt het stel weg. De auto ernaast, met de man en het jongetje erin, vertrekt meteen daarna.

Een tijd later, terwijl we aan de weg onze observaties bespreken, zien we een man aan de rand van het veldje langzaam door de dichte begroeiing heen lopen. Daar stonden we net te kijken voor menselijke tekenen. Van ver is echter weinig meer zichtbaar dan een bewegende menselijke schaduw die uit en weer in de bosjes verdwijnt.

We laten de parkeerplaats achter ons en fietsen verder rond KKN. We fietsen over half natte zandpaden langs velden vol wuivend koren. Tussen mijn wiel en spatbord hebben zich zand en bladeren opgehoopt. Martijn vertelt dat hij hoorde dat de doodlopende weg regelmatig als parkeerplaats dient voor seksuele handelingen. Zijn bron had een Mini Cooper gezien waaruit 'een secretaresse' zou zijn gekropen om vervolgens in de kofferbak van een dure Audi te duiken. Het gebruik van dit gebied als parkeerplaats voor de consumptie van seksuele lusten, zou volgens zijn bron, ook een andere groep mensen aantrekken: mannen met camera's en zoomlenzen die de seksuele handelingen bespieden en fotograferen. Ze zouden zelfs paden hebben gemaakt in het dicht gegroeide struikgewas om snel weg te kunnen rennen in geval gesnapt te worden. Fietsend discussiëren we over de relatie tussen natuur en seksuele ontmoetingen. Volgens mij zoeken mensen anonimiteit in de natuur. Martijn beweert dat het komt omdat beide natuurlijk zijn, seks en de natuur. Ik hoop dat hij beseft dat die stelling nauwelijks standhoudt.

De dunne bomen moeten ruimte maken voor de dikke

Bij de eerste mogelijkheid rechtsaf te slaan, komen we op een zandpad waarin de sporen van grote banden diepe lijnen hebben achtergelaten. Er komt een tractor op ons af. Ik wil wat roepen maar de man knikt zwijzaam en kijkt me slechts kortstondig aan. We gaan aan de kant om de tractor te laten passeren. Als ik mijn blik weer omdraai, wordt de uitkijk op een eenzame schuur zichtbaar. Aan het einde van het zandpad gaat de smalle strook bomen over in een open akkerveld met de schuur als zijn kern. Het is een prachtig gezicht. Een hoge rand van bomen omlijst het uitzicht op de schuur die op zijn buurt wordt omarmt door het warme geel van de tarweveld. Volgens Martijn is het graan. Tarwe... graan... het uitzicht is prachtig. Het vormt een bijna symmetrische compositie die tegelijkertijd panoramisch en ingesloten aanvoelt.

We fietsen dichter richting de schuur tot we er vlak voor staan en dan keren we weer om. We gaan terug over hetzelfde weggetje en slaan rechts af. Na een tijdje komen we aan bij een boerderij. Dicht bij het huis hangt was te drogen aan een lijn die gespannen is tussen drie bomen. De kleren wapperen in de wind, in de schaduw van de bomen. Uitgestrekt voor ons ligt een veld met een gewas dat ik niet herken.

Even verderop stuiten we op een hoog hek met daarachter stroken asfalt. Er klinken geluiden van machines maar deze zijn door bossages aan het oog onttrokken. Er hangt een brief van de Gemeente Arnhem met de mededeling dat ze gaan dunnen in de bossen. De dunne bomen moeten ruimte maken voor de dikke.

'De dunne moeten ruimte maken voor de dikke. Het lijkt het openbaar vervoer wel', mompelt Martijn. Ik negeer hem, dat lijkt me ook nu het beste.

Achter het hek staat een bordje met daarop: 'Verboden Toegang Gevaarlijk. Bewaakt met honden.' Om de tekst te benadrukken is er een tekening van een herdershond geplaatst met daaronder de tekst: 'Deze hond laat zijn tanden zien.'

Ik weet niet meer hoe we verder zijn gefietst en of we nog om KKN heen fietsen, wanneer we de ingang van wat lijkt op een vakantiepark aantreffen. Aan de ingang staan meerdere oude versleten trailers. Ze hebben hun verf verloren en gaan op in de bosrijke omving. We hopen mensen te kunnen spreken maar het park blijkt grotendeels leeg te zijn. Het is er stil. Daar waar het park weer overgaat in het bos horen we stemmen en Martijn roept: 'Hallo'. Er verschijnen twee jongetjes in de deuropening. Ze hebben grote, uitpuilende ogen. Van KKN hebben ze nog nooit gehoord. Even verderop staat een caravan met een hond erin. Hij staat stil voor het raam en kijkt ons aan.

Kleine paarden

Verder, steeds verder door het bos komen we opeens uit op een kleine weide. Er staan kleine paarden in. Volgens Martijn zijn het pony's. Martijn zegt dat hij veel respect voor katten heeft. Koeien en varkens lijken hem eveneens prima dieren maar paarden irriteren hem en pony's al helemaal.

We verlaten de weide te voet. We moeten wandelen. Fietsen is door de zachte bosgrond bijna onmogelijk geworden. Het bos is warm en vochtig. In de verte raast een snelweg. Zonder aankondiging staan we opeens in een keurig aangeharkte tuin. Er staat een donker houten huisje in met rode luiken. Als we een geluid horen is het niet een stem die raspt 'knibbel knabbel knuisje', maar een wat verontwaardigde roep van een wat oudere man op een ladder tegen zijn schuur. Ik hoor niet wat hij zegt en blijf staan. De man herhaalt een zin en pas bij de derde poging versta ik hem.

'Dit is privé terrein. Deze weg is afgesloten voor mensen, hebben jullie dat niet gezien?'

De man draait zich om en komt de trap af. Martijn zegt dat we zijn verdwaald, op zoek naar KKN en vraagt aan de man of hij de weg weet.

'Ja, dat is daar zo.'

Hij wijst door de bomen heen die overal rondom het huis groeien. Vanuit het huis komt een vrouw aangelopen. Het is zijn echtgenote. De man draagt een korte broek tot boven zijn knieën. In eigen tuin mag dat geen probleem zijn.

'Hebben jullie het hek genegeerd?'

De man legt uit dat we ons op een landgoed bevinden. De vrouw bevestigt dit door middel van een vriendelijke glimlach. Ze blijft glimlachen, ook als niemand spreekt. Ze lijkt alles te willen bevestigen, zelfs de stilte. Het gebied behoort tot het landgoed, leren we. Martijn wil weten of zij de eigenaars zijn van het landgoed. Dat blijkt niet het geval. Ze wonen in het oude theehuis van het grote landgoed, dat op een kleine afstand door de bomen zichtbaar is. Het huis moet onderhouden worden omdat het op de monumentenlijst staat. Dat doet hij samen met zijn vrouw. De eigenaar van het landgoed is gestopt met het bijhouden van het bos.

'De paden zijn helemaal bedekt met bladeren. Vroeger werd het beter bijgehouden', verzucht de man.

'Bladeren in het bos, het moet niet veel gekker worden', zegt Martijn.

Ik vraag de man en zijn vrouw of hij KKN kent?

'Dat ken ik wel. Daar zitten kunstenaars en houtbewerkers. Ze hebben ook een bar op zaterdag. Soms horen we ze wel. Maar ik ben niet iemand die meteen in de pen klimt, al maken ze wel herrie hoor. Met oud en nieuw. Enorm harde knallen.'

'Ja kunstenaars', vult zijn vrouw aan, 'Jonge lui, die maken lawaai dat moet kunnen het is een stuk minder erg dan toen ze hier nog met F16's en helikopters overvlogen. Dan trilde het hele huis mee.'

Hek

We besluiten terug te keren naar KKN. Ik moet plassen en Martijn heeft trek in koffie. De Landschapsarchitect H. de J. doet het hek van het landgoed open met een afstandsbediening. Daarvoor moet hij wel eerst 200 meter lopen. Op zijn kantoor wordt er koffie gezet door één van zijn medewerkers. Ik loop ongeduldig heen en weer.

Als antwoord op de vraag: 'Wil je ook koffie?', zeg ik: 'Nee, maar waar is het toilet?' In het kantoor is geen toilet te bekennen. Aan de muur hangt een gewei. We besluiten langs het hek te gaan wandelen om zo van binnenuit te kunnen bepalen hoe we de verkenning kunnen voortzetten. We lopen langs een mooi gerenoveerd houten huisje naar het hek dat het gebied omsluit. Het hek is vervallen maar functioneert nog prima. We zien weinig kans er overheen te klimmen. We stuiten op de in-uitgang aan de achterkant van het terrein. Twee lichtgrijze metalen palen die een gazen metalen deur dragen. De deur is op slot. We lopen langs de bunkerwoningen en kijken door de ramen. De woningen staan leeg en de inrichting, of de resten ervan, het tapijt, behang en lamp, zijn modern. Licht blauwe en roze tinten. De luiken voor de ramen zijn van zwaar metaal. Aan de linkerkant van het terrein is een fietspad net voorbij het hek zichtbaar. Aan deze kant is er extra prikkeldraad aangebracht.

We lopen verder en komen aan nog een hek. Dit hek lijkt op het terrein van KKN te staan. Het is het privé terrein van een boer die, zoals we later horen, het veld gebruikt voor zijn grazende koeien. Op het moment zijn er geen koeien in het veld. We vinden een doorgang in het hek en besluiten er doorheen te gaan. Het is interessant dat we vertrouwen hebben in de voetstappen van anderen en daardoor liever een hek oversteken waar reeds een doorgang is gemaakt. Dit is gemakkelijker dan zelf een nieuwe weg vinden over het hek maar kan het ook zijn dat treden in andermans voetstappen minder verboden doet aanvoelen? Je hoeft dan minder verantwoordelijkheid te nemen voor het betreden

van wat lijkt op privé terrein.

Als we eenmaal over het hek zijn geklommen staan we even stil. We lopen verder langs het hek en willen vanaf dit terrein de weg proberen te bereiken. In de verte is een huis zichtbaar. De gordijnen van één van de ramen bewegen subtiel. We worden bekeken, een gordijn wordt in de plooi gehouden. Het lijkt Martijn niet op te vallen. Ik stop met lopen maar Martijn loopt verder richting het huis. Dan gaat het raam opeens open en een man met een luide stem roept iets dat ik niet kan volgen. Martijn roept met luide stem terug:

‘We zijn wat aan de wandel.’

De man schreeuwt weer iets terug. Hij klinkt nu geïrriteerd maar het is nog steeds niet te verstaan. Martijn roept:

‘Sorry maar we zoeken de uitgang.’

Ik denk dat ik de woorden ‘teruggaan’ en ‘hek’ hoor. Martijn dacht het woord ‘oprotten’ te horen. Wanneer we weer door de opening in het hek naar buiten zijn gegaan, fietsen we verder richting de in-uitgang van KKN.

Om het imago van het gebied wat op te krikken

Voor het hek staat een huisje. Het is de oude portierswoning. Ik steek mijn hoofd om de deur en zie twee jonge vrouwen rondlopen. We mogen binnen komen. De woning is verdeeld in meerdere kamers en maakt een lege en versleten indruk. In één van de kamertjes is iemand bezig met een boor. In een ander kamertje, dat lijkt op een cel, ligt een pop op een verhoging. Op het poppenlichaam is in plaats van een hoofd een klein huisje geplaatst. Aan de achterkant van de woning krijgen we door één van de vrouwen een stoel aangeboden. Naast de drietal stoelen staat een tafeltje met daarop een pakje shag en kopjes. Martijn legt uit wat we aan het doen zijn en vraagt de vrouw waarom zij en de andere vrouwen hier zijn.

‘We zitten hier voor een periode van een maand om een expositie te houden. De expositie is in opdracht van G.A.N.G. Die nodigen elke maand een kunstenaar uit om in de portierswoning te werken en er wat van te maken. Ik kreeg een vrije opdracht maar die moest wel refereren naar het gebied. Een link leggen, geen kader maar reageren op deze plek.’

‘Gewoon voor de eh, ...?’, vraag ik.

‘Nee, ze willen graag de lading er af halen.’

‘De lading’, vraag ik?

‘Ja, eh ... om het imago van het gebied wat op te krikken. Daarom organiseren ze van alles. Het gebied heeft een slecht imago doordat die boerderijen in de oorlog zijn gebouwd. Het zijn bunkers waar vliegtuigen werden verstoppt. De raamkozijnen van die boerderijen... Het lijkt hout, het is metaal. Ik ben gebiologeerd door het idee dat iets niet is wat het is, dat het zichzelf camoufleert. Nu organiseren ze dus van alles met kunstenaars, voor het imago.’

Ik heb ADHD en ik slik pillen. Mijn vader woont daar

We verlaten het huisje en het terrein, slaan linksaf en lopen langs de buitenkant van KKN. We komen langs de boerderij waar we net nog via de achterkant door het hek zijn gelopen en waar we werden verzocht weer terug te gaan waar we vandaan kwamen. We bellen aan maar er wordt niet opgedaan.

‘Jammer’, beaamt Martijn, ‘een lichte overtreding kan een mooi begin van een gesprek zijn.’

We slaan het pad in waar we net op uitkeken. Wanneer we rechtsafslaan komen we op een ander deel van de camping, waar we eerder ook waren. Hier komen we een vrouw tegen die een zak met een hoofdkussen voor zich draagt. Ze vertelt dat ze op vakantie is en dat ze hier niet vandaan komt. Veel mensen die hier zitten wonen in Arnhem zegt ze. Een jonge hond komt ons tegenmoet en lijkt erg enthousiast te zijn om ons te zien. Daarna verschijnt een jongetje op een fiets. Hij vraagt aan de vrouw wat wij hier aan het doen zijn. Hij lijkt het interessant te vinden maar blijft toch met zijn fiets op een afstandje staan.

‘Ik heb ADHD’, zegt het jongetje. ‘Wat doen jullie hier? Waarom zijn jullie hier? Ik heb ADHD en ik slik pillen. Mijn vader woont daar. Wat doen jullie hier?’

We lopen naar het huisje van zijn vader. Er zitten twee mannen te kaarten. Ze zitten aan een verweerd tafeltje waar ook twee halve liter blikken bier op staan. We vragen door de dichtbegroeide heg heen of we ze iets mogen vragen. Ik leg uit dat we een onderzoekje doen naar KKN en of hij daar iets van af weet. De man lijkt niet op zijn gemak te zijn en geeft mompelend antwoord.

‘Wha, mwa, joah, eh’, vang ik op. ‘Nee, ik weet van niks.’

Het jongetje fietst nogmaals langs en vraagt of we zijn vader lopen te bespieden.

De campingbaas, die had een dochter

De camping heeft verder veel doodlopende weggetjes met verschillende ingangen naar de huisjes en campers. Bij het verlaten van de camping door de hoofdingang zien we een informatiebord staan met daarop een waarschuwing voor teken. Verder worden er gezellige activiteiten voor de campingbewoners aangekondigd.

Achter de weg naast de camping liggen nog meer akkers en bos. De akkers worden vergezeld van een rij witte huizen. Voor één van de huizen staat een wat oudere vrouw. Martijn groet haar en ze groet terug. Ik stel ons voor en vraag haar of ze iets over het gebied kan vertellen. Hiervoor moeten we haar man hebben, die ze meteen gaat roepen. Terwijl ze naar de achtertuin loopt, gebaart ze ons haar te volgen. Haar man zit op een grasmaaier en rijdt traag over zijn gazon. Martijn vertelt later dat hij niet vaak mensen tegenkomt die geluk uitstralen maar dat deze man er ongetwijfeld één was. Hij lijkt inderdaad volstrekt tevreden. Als hij ons ziet en door zijn vrouw op de hoogte is gesteld van ons verzoek, komt hij naar ons toegelopen om plaats te nemen aan het kleine terrasje. We voegen ons bij hem. Het is nauwelijks nodig vragen te stellen. De man vertelt.

‘Ik woont hier al 52 jaar. Het terrein van Koningsweg Noord was vroeger van de luchtmacht. Er zaten technici. Toen heeft Domeinen het verkocht en is iedereen zich er mee gaan bemoeien. Er staan gebouwen van de Duitsers en nu willen ze er woonenclaves bouwen. Dit is al tien jaar bekend.’

‘Hoe weet u dat?’, vraagt Martijn.

‘Dat kun je lezen in de lokale kranten. De burens weten soms ook wel wat maar niet veel. De mensen zijn hier niet zo bezig met dat gebied. Ik ken het hier al sinds de jaren ‘50. Toen zat ik in dienst en was ik in de buurt gelegerd. Er werd niet gesproken over het feit dat veel hier gebouwd is door de Duitsers. In die tijd sprak je daar niet over, het werd verdrongen. Wat er nu allemaal gebeurt weet ik niet. Als je een grote partij wilt houden dan kun je er terecht. De plannen die er zijn, zijn wel goed. Het zou mooi zijn als ze het tracé van de oude Koningsweg weer tevoorschijn halen. Het duurt alleen wel erg lang. Zal wel een financiële kwestie zijn. Water bij de wijn doen en zo. Weet je wat jullie

moeten lezen? Dat boek van Veerman, Dick Veerman over Vliegveld Deelen. Op de camping hier leven de mensen het hele jaar door dus als ze je vertellen dat ze niets over KKN weten dan zitten ze er vast niet zo lang.'

'Waarom bent u hier eigenlijk komen wonen?', vraag ik.

De man is even stil en er verschijnt een glimlacht op zijn gezicht. 'Ik was dus in dienst en een vriend van mij die woonde hier min of meer permanent op de camping. Dus daar kwam ik wel eens. En de campingbaas... die had een dochter.'

Na een kort afscheid staan we weer aan de weg. We hebben rondom KKN gezworven en hebben hier en daar mooie observaties en verhalen verzameld. Nadat we de tuin hebben verlaten, zegt Martijn echter dat hij de missie opgeeft. Hij lijkt niet goed te weten waarom. Hij had op iets anders gehoopt maar wat is mij niet duidelijk. We besluiten terug naar Arnhem te fietsen.

Irriteren zonder verantwoordelijkheid te nemen

Ik vertel de antropoloog dat ik de missie opgeef. Ze wil weten waarom.
'Ik hoopte dat we iets anders zouden vinden.' zeg ik.

'Iets anders?', vraagt de antropoloog.

'Iets anders', antwoord ik.

Het duurt even voordat ik mijn gedachten onder woorden kan brengen. Terug op weg naar Arnhem vertel ik haar dat ik hoopte dat de wandelingen rondom KKN de meest wilde verhalen zouden opleveren. Roddels, achterklap, wilde fantasieën over wat zich allemaal zou afspelen in de oude bunkers en barakken vol kunstenaars. De buurt zou er schande van spreken. Al die belastingcenten, al dat artistieke gedoe, al die vage lui met hun bevlekte kleren.

De antropoloog is geïrriteerd en wil weten waarom ik daar in godsnaam op hoopte. Ik zeg het niet te weten.

'Je wil irriteren zonder verantwoordelijkheid te nemen', zegt de antropoloog en ze vervolgt: 'De meningen van anderen presenteren is vaak een goed excuus jezelf buiten de discussie te houden'.

Vrij vertaald: volgens de antropoloog ben ik een vooringenomen sukkel die de meningen van anderen verzamelt en presenteert zonder zelf stelling te nemen. Misschien heeft ze wel gelijk. Maar waarom hoopte ik op wat sommigen zouden bestempelen als populistische vooroordelen? Welk verhaal wilde ik vertellen?

Vier wijven in bikini

Het mag dan stil zijn rond KKN, op het grote wereldwijde web klinken vele stemmen. Op een internetforum op 10 september 2010, om precies te zijn om 16:41, komt de Royovic, na het zien van een filmpje van een dansvoorstelling tot de volgende analyse:

'Ben er gisteravond geweest... Hele wazige vertoningen. Een kerel die bloempotten (incl. plant) lanceerde met een katapult, een man die op de muur kraste met 2 armen tegelijkertijd, een film met alleen verschillende perspectieven op een onder water gelopen McDonald's. Etcetera. Mensen, ga eens iets nuttigs doen!'

Ook Ron 78 heeft een mening: 'Draai die subsidiekraan maar gauw dicht.'
Hieraan voegt instensnietS toe: 'Linkse Rondjes, gesponsord door uw belastinggeld.'

Biff Eagleburger interpreteert de dans op een andere manier: 'Ik kende een mongool die ging vroeger altijd heel hard rondjes rond het zwembad rennen.'

Fred667 schrijft: 'Kunst met een hele grote K. De K van Kut inderdaad.'

Weest schrijft: 'Riverdance, maar dan zonder dance en ook zonder river. Toch knap.'

Courage78 volgt met: 'Nutteloze bezigheidstherapie voor geestelijke verdwaalde nakomershippies. Ik wil mijn belastinggeld terug en wel nu!'

Sjaakdeslinksesul ziet er wel iets in: 'Als het vier wijven in bikini waren zou het wat kunnen zijn.'

Bijna iedereen was blank en had een baardje van een paar dagen

Een paar jaar geleden kondigde de door de PVV gedoogde coalitie van VVD en CDA aan te bezuinigen op de kunsten. In plaats van 900 miljoen euro zou er nog maar 700 worden uitgegeven. Mensen die zichzelf kunstenaar noemen en mensen die van kunst houden waren boos. Sommigen hadden een badge over hun Facebook profielfoto heen geplakt. Een wit kruis in een zwarte cirkel. Duidelijk was: dit is ernst. Mensen gingen de straat op om samen te schreeuwen. Dat was zo georganiseerd. Het protest had de naam: 'Een schreeuw om kunst.'

Ik vond het maar raar. Schreeuwen is net als een applaus, een nogal primaire gedragsvorm die erg ver weg staat van de complexiteit van hetgeen het eert. In Arnhem was afgesproken samen te schreeuwen in en rondom het voormalige Wehrmachtheim, vandaag de dag beter bekend als het Muis Sacrum. Ik ben ook een kijkje gaan nemen. Ik zag die dag veel van mijn vrienden, kennissen en vage bekenden. Er waren rappers, zangers, klassieke musici en theatermakers. Eric van der Donk stond op het balkon en sprak een paar woorden. Ook hij was boos. Bijna iedereen was blank en had een baardje van een paar dagen of meer.

Ik las dat men in Venlo met een lijkst door de straten was gegaan. Een heuse rouwstoet tegen een vermindering van de kunstsubsidies. In Amsterdam was er een demonstratie op het Museumplein. Ook Frits Bolkestein mocht wat zeggen.

Hij beklom het podium nam plaats achter een microfoon en sprak: 'De bezuinigen op kunst en cultuur, ik ben daar tegen.' Het publiek juichte en klapte. 'Ik wil niet minder geld voor kunst en cultuur maar meer', vervolgde Bolkestein. Er klonk wederom applaus en vrolijk gejoel. Bolkestein was even stil en vervolgde zijn betoog: '...en dat verschil wil ik financieren uit de vermindering van de ontwikkelingshulp.' Er verscheen een kleine glimlach op het gezicht van de oude Bolkestein en zijn ogen geleden over de massa. Het publiek liet een

teleurgesteld boeee horen. Tevreden stapt Bolkestein het podium af.

Ik heb sympathie voor de actie van Bolkestein. Niet dat ik vind dat er minder geld naar ontwikkelingssamenwerking moet. Ik heb sympathie voor zijn actie omdat hij heel duidelijk maakt dat bezuinigen op kunst en cultuur een politieke beslissing is en dat politiek gaat over het maken van keuzen. Een schreeuw voor de kunst is dus geen schreeuw voor het goede, het collectief, absoluut of universeel juiste. Bolkestein hield de massa een spiegel voor. Jullie schreeuwen vooral voor jullie zelf, als huilende kinderen wiens speelgoed wordt afgepakt. Jullie schreeuwen voor jezelf en dat kan consequenties hebben voor anderen, die wellicht aan kunst geen gebrek hebben maar wel aan water en een kommetje rijst.

Natuurlijk het is niet leuk als er op iets wordt bezuinigd waar je veel van houdt, wat een grote waarde voor je heeft of waar je zelf financieel belang bij hebt. Toch verbaasde ik me er ook over dat mensen zo verontwaardigd waren, zonder zich af te vragen waarom er ook op hen bezuinigd werd. Elke zelfreflectie leek te worden overschreeuwd.

200 miljoen van de 900 miljoen is een forse bezuiniging maar van de miljarden die bezuinigd moesten worden maar een fractie. Echt veel viel er niet te halen bij kunst en cultuur. De bezuiniging leek bovenal een symbolische functie te hebben. De door de PVV gedoogde coalitie van VVD en CDA leek te willen zeggen tegen hun electoraat: 'Ook de linkse elite en hun vrienden de kunstgekkies pakken we stevig aan. Ook voor hen zijn de dancing days voorbij.' Door het kunstminnende publiek werd de aanval niet gezien als een persoonlijke symbolische aanval op een deel van de bevolking. Het werd gezien als een aanval op iets groters dan ons zelf. DE CULTUUR. DE KUNST. Het was een aanval van populistische barbaren op het schone en het goede. Waar kwam dit gebrek aan zelfinzicht vandaan. Het antwoord is: de vele 'kunstgekkies' houden er een nogal universalistisch kunst- en cultuurbeeld op na.

Als de Paus meent dat Selena Gomez de nieuwe John Lennon is

Iedere socioloog kan leren dat wat KUNST is of wordt geen universeel gegeven is. Kunst is alleen kunst binnen een bepaalde context, voor een bepaalde groep mensen. Dat we sommige culturele uitingen hoge kunst noemen en andere uitingen lage kunst zegt meer over zij die het benoemen, dan over de culturele uitingen zelf. Kunst is subliem, het einde, helemaal te gek, geil, gaaf, als je het als zodanig ervaart, als er een netwerk bestaat waarbinnen er zo over wordt gesproken. Anders is het niks. Dat geldt niet enkel voor kunst maar voor alles wat we voor waar aannemen, waar we waarde aan hechten.

Als je de productie van kunst gaat bestuderen kom je erachter dat dit plaatsvindt in een netwerk van mensen die iets maken wat door andere mensen kunst wordt genoemd. Ze kunnen dit doen omdat ze binnen het netwerk de reputatie, de positie en de macht hebben om iets kunst te noemen. Kunstenaars, galeriehouders, organisatoren van grote kunstevenementen, museumdirecteuren, recensenten en het 'publiek' vormen dit netwerk. Wat kunst is in een bepaald netwerk hoeft dat niet te zijn in een ander netwerk. Kunst is datgene dat wordt gedefinieerd als kunst door die organisaties, instituties en netwerken die de macht/autoriteit hebben iets al kunst te definiëren. Ook deze autoriteiten worden binnen het kunstnetwerk gevormd en niet daarbuiten. Als de Paus meent dat Selena Gomez de nieuwe John Lennon is heeft dat weinig effect op het kunstnetwerk. De Paus is een autoriteit in het netwerk van het katholicisme, binnen het kunstnetwerk geldt hij niet of nauwelijks als autoriteit. Sociologen kunnen ons veel leren over kunst. Niet wat is kunst. Dat is aan het netwerk van kunstenaars, galeriehouders, musea en studenten kunstgeschiedenis om te bepalen. Wel kunnen ze ons leren hoe iets tot kunst wordt. Welke machten maken niets tot iets, tot een kunstobject. De machten en krachten zijn constant in beweging en kunst is daarom nooit iets gefixeerd. Kunst is pas kunst als er binnen een netwerk consensus is over wat kunst is. Maar dit gaat gepaard met tal van conflicten. Kunst is het resultaat van conflict niet de inzet daarvan. Kunstenaars die emmers met stront verkopen kunst. Als de emmer met stront in een galerie staat is het kunst. Als ik een emmer met stront probeer te verkopen is het smerigheid. Als ik een emmer met stront een museum in draag heb ik waarschijnlijk een probleem (Fuchs, 2001*).

* FUCHS, S. 2001. *Against essentialism: a theory of culture and society*, Cambridge, Harvard University Press.

Oil of Olaz

Wat is er nodig om kunst te maken? Zoals gezegd: een publiek. Een netwerk van musea, galleries, politici, instituten, subsidies, wetenschappers en kunstenaars. Daarbij ook heel veel discussies, ruzies, historische analyses, kritieken en bovenal heel veel mooie woorden die het belang daarvan ondersteunen en de subsidies daarvoor legitimeren. De boekjes, rapporten en andere vertogen waarin het belang van kunst wordt onderbouwd lezen als Oil of Olaz reclames. Het wordt voorgesteld als een wondermiddel waarmee van alles kan worden bereikt. Natuurlijk weten we diep van binnen wel dat we nooit meer de huid van een 19 jarige terugkrijgen, we blijven smeren.

Om het idee van de kunst instant te houden hebben we allemaal ficties nodig. Eén van die nuttige ficties is het idee van de autonome kunstenaar. Het genie. De amateur is zijn tegenhanger. Het is echter de vraag of we zaken die we kunst noemen in de toekomst terug te voeren zijn op een helder omlijnd subject. Op ego's die wonderen verrichten. Een andere fictie is de intrinsieke waarde van kunst. De macht van de intrinsieke waarde en andere waarden om een bepaald systeem te stabiliseren. Ik las ergens dat 'kunst en cultuur de noodzakelijke ingrediënten [zijn] van een gezonde maatschappij waarin de geestelijke en economische mens tot bloei kan komen. Voor een markteconomie is creativiteit de voornaamste drijfveer.' Wat ook een behulpzame mythe is, zijn universele claims op schoonheid, op de ware kunst.

Iets ludieks met schorten

Kunst is gewoon kunst omdat het kunst is en dat is het altijd binnen een bepaald netwerk of groep en cultuur en niet daarbuiten. We zijn kunst echter gaan zien als een waarde buiten onszelf, buiten de contexten waarin het geproduceerd en gewaardeerd wordt. Sommige zaken kregen het stempel KUNST en hebben we heilig verklaard. Dat heilig verklaren ging gepaard met het ontheiligen van andermans fascinaties. Bach staat boven Britney.

Tegelijkertijd was er een stroming actief die meende dat we de kunst dan maar aan de man moesten brengen. Smaken werden net zo maakbaar geacht als de Delta Werken. Er werden educatieve programma's, rondleidingen georganiseerd om mensen kunst bij te brengen. Soms gericht op de laagopgeleiden, soms op de allochtonen. Als de educatieve programma's niet werken dan proberen we ons kunstbeeld tussen de oren van jongeren te krijgen door aan te sluiten op hun belevingswerelden. De Mattheus rappen. Een graffiti van een Mondriaan maken. Of we stellen allemaal haute culture tentoon maar voor het

volk doen we iets ludieks met schorten. Dat begrijpt het volk wel. Die dragen immers vaak zo'n schort boven de frituurpannen waarin ze hun voedsel bereiden, in de garages en de slachterijen waar ze werken.

De cultuuruitingen van iedereen die niet tot de kunstelite behoorden, werden niet als kunst gezien en als de culturele elite het begon te waarderen dan werd het eerst camp genoemd. André Hazes ging zich spontaan als een architect met een hoedje op kleden.

De elite deed ook nauwelijks haar best te verbergen dat zij een elite was. Kunst was iets voor mensen met bijzondere, enorm grote brilmonturen die hun wenkbrauwen verhulden, die gratis wijn dronken bij de opening van galerie X te Y en alles vervreemdend vonden. Met hun praatjes over Kunst toonden ze hun afgunst van wat 'het volk' mooi vindt, met een compleet begrippenapparaat, TV programma's, boeken en wetenschappelijke disciplines, galleries, musea en evenementen, schouwburgen en recensies waarin kunst werd gemaakt en verheven staken ze veelal onbewust een dikke middelvinger op naar een ieder die binnen een andere context leefde.

Dit heeft toch geen ene ruk met Kamp Koningsweg Noord te maken

Ik ben nu wel erg ver verwijderd geraakt van Kamp Koningsweg Noord. Ik probeerde een antwoord te vinden op de vraag waarom ik zo graag mensen hoor zeuren over de kusten. Omdat, zo redeneer ik, dit populistische discours een waarheid bevat die ook sociologen lang geleden al hebben beschreven. Mijn omzwervingen met de antropoloog hebben me dus indirect een wijze les geleerd. Een schreeuw voor de kunst overschreeuwt de kunst en herbevestigt de arrogantie en blindheid van sommige elites. Maar heeft KKN er ook iets aan. Ik denk van wel.

Het relativisme van hierboven impliceert niet dat er voor kunst geen plaats meer zou zijn, het impliceert het tegenovergestelde. Het impliceert voor kunstenaars dat de productie van kunst het belangrijkste zou moeten zijn. Dat je geen enkele concessie zou moeten doen aan verlangens die bestaan buiten het kunstnetwerk. De vraag om nuttige kunst, toegepaste kunst, politiek correcte kunst, zijn vragen die alleen serieus genomen moeten worden als ze binnen het kunstnetwerk gesteld worden. Vragen buiten dit netwerk kunnen genegeerd worden. In die zin zijn kunstenaars volkomen autonoom. Een kunstenaar die het 'past het wel boven de bank' argument toelaat, of in doelgroepen en in markten denkt kan beter komkommers gaan verkopen. Hoe je je activiteiten als kunstenaar mogelijk maakt of, nog banaler, hoe je in leven blijft zou voor de kunst ook niet moeten uitmaken. Geld kan van de overheid komen of van een

sponsor of van een geheime sugar daddy. Het zou geen verschil moeten maken voor de productie van kunst.

Op KKN werken en leven redelijk wat Arnhemse kunstenaars. Sommige zijn gevestigde kunstenaars en worden als zodanig herkend in het kunstnetwerk. Anderen zijn kunstenaar omdat ze zichzelf zo noemen en zij houden er vooral van om in het zonnetje te zitten en broodjes te smeren. Het kan op KKN. En het is allemaal prima de luxe. Belangrijke is dat er ruimte is om kunst te maken. Daarvoor moet een beetje afstand genomen worden van de goed geoliede ruimtelijke ordeningsmachine, van alles wat afleidt van de zaak. Daarvoor zijn gebouwen nodig die een beetje plooibaar zijn, mogelijkheid bieden tot opslag en weinig kosten. Dure ateliers zijn er voor rijke kunstenaars en die hebben zich vaak al bewezen, hun toevoeging aan het kunstnetwerk wordt met de dag kleiner. Voor de kunst van morgen is aldus verval nodig. Met TL verlichte werkkamers in lelijke loodsen waar het naar de urine van een zoogdier ruikt. Dat is geen romantiek maar de ernstige noodzaak. Laat KKN daarom vooral onbekend blijven. Geef haar geheimen niet prijs.

Houd het hek gesloten

(voorgelezen door John Jansen van Galen)

Houd het hek gesloten.
Af en toe gooit Willie Wonka
er iets overheen
Soms is het kunst, soms niet.
Houd het hek gesloten,
laat geen ironie toe.
Houd het hek gesloten,
neem geld aan
van een ieder
die geen eisen stelt.
Houd het hek gesloten,
wees autonoom.
Houd het hek gesloten.
Zodat we er eeuwig
omheen kunnen wandelen.

